

การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

NEEDS ASSESSMENT OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT IN SCHOOLS UNDER SAKON NAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

วิจิตรา หล้าอามาตย์* วันเพ็ญ นันทะศรี และ อภิสิต สมศรีสุข

Wijitra La-armat*, Wanphen Nanthasri and Apisit Somsrisuk

สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สกลนคร 47000

Program in Educational Administration and Development, Faculty of Education,

Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon 47000, Thailand

*Corresponding Author: E-mail: teacher.5nanny@gmail.com

รับบทความ 25 มีนาคม 2568 แก้ไขบทความ 10 มิถุนายน 2568 ตอรับบทความ 22 มิถุนายน 2568 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา 2) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 324 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน ครู จำนวน 232 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random Sampling) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า โดยสภาพที่เป็นจริง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 ส่วนสภาพที่ควรจะเป็น มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา พบว่าสภาพที่เป็นจริงของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก และสภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า โดยภาพรวม $PNI_{(modified)}$ เท่ากับ 0.13 มีความต้องการจำเป็นในด้านกายภาพเป็นลำดับแรก ($PNI_{(modified)} = 0.17$) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ ($PNI_{(modified)} = 0.15$) ตามลำดับ และ 3) แนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีจำนวน 2 ด้าน 15 แนวทาง ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ความเหมาะสมและเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด และด้านการบริหารจัดการ ความเหมาะสมและเป็นไปได้ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา, การประเมินความต้องการจำเป็น, สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ, สิ่งแวดล้อมด้านการบริหารจัดการ

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to explore the current and desirable conditions of school environmental management, 2) to assess the needs of school environmental management, and 3) to

establish guidelines for developing school environmental management under Primary Educational Service Area Office 3. The study sample consisted of 324 participants, including 92 school administrators and 232 teachers, obtained through multi-stage random sampling. The participants were drawn from schools under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 3 during the 2024 academic year, with sample size determined using the Krejcie and Morgan table. The instruments used to collect data comprised the rating scale questionnaires examining current and desirable conditions, with reliability coefficients of 0.98 and 0.97, respectively. Statistics were frequency, mean, standard deviation, and Modified Priority Needs Index.

The findings were as follows: 1) the current condition of school environmental management was rated at a high level overall, whereas the desirable condition was rated the highest level overall; 2) The needs assessment of environmental management in schools under Primary Educational Service Area Office 3, indicated the priority needs index of 0.13 overall, with components ranked as follows: (1) physical environment (0.17), followed by (2) managerial environment (0.15), and 3) the proposed guidelines for school environmental management comprised two components, namely physical environment and managerial environment, which were rated at the highest levels of propriety and feasibility overall.

Keywords: School Environmental Management, Needs Assessment, Physical Environment, Managerial Environment

บทนำ

ระบบการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้า การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สิ่งแวดล้อม โรงเรียน สังคม บ้านเมืองและประเทศชาติ การจัดการศึกษาที่ดีต้องควบคู่ไปกับการวางแผนจัดสภาพแวดล้อมสถานศึกษาที่ดี โดยสภาพแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้น สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปในทางที่ดีได้โดยง่าย ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ เพราะสภาพแวดล้อมที่ดีของสถานศึกษามีส่วนในการเสริมสร้างความคิด จิตใจ และคุณธรรมของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง (สิริวิมล จันทร์แดง, 2560, หน้า 2)

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 ระบุส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ มีสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562, หน้า 7) อีกทั้งการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษามีความสำคัญต่อพฤติกรรม ทักษะคิด ค่านิยม สติปัญญา และสังคมของผู้เรียน การจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยกระตุ้น ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนั้น ผู้เรียนที่อยู่ในสถานศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและรักในสถานศึกษา ซึ่งจะมีผลไปถึงความพยายามที่จะสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ การสร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้กับตนเองและสถาบันได้อีกด้วย (น้ำฝน พิทักษ์โรจนกุล, 2565, หน้า 42)

มีการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาว่า การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดบางแห่งยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพราะได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการของสถานศึกษา การบริหารจัดการจึงมีความแตกต่างกัน ทำให้การบริหารจัดการศึกษาไม่เท่าที่ควร แต่ก็มีเป้าหมายเดียวกันคือเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ จึงสมควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ สุริยพร สายวาริรัตน์ (2559, หน้า 83) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า เขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนทั้งงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก สามารถพัฒนากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนได้อย่างคล่องตัว เฉกเช่นเดียวกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งมีศักยภาพในการแสวงหาทรัพยากรสนับสนุนได้ด้วยตนเอง (อภิบาล สุวรรณโคตร, 2563 หน้า 78)

จากความสำคัญที่กล่าวมา ทำให้ต้องการทราบว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาหรือไม่ และเพื่อให้สอดคล้อง นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 ซึ่งมีจุดเน้นเรื่องการเสริมสร้างความปลอดภัยของ สถานศึกษา เน้นการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพของสถานศึกษา เพื่อให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย อบอุ่นมีความสุข เอื้อต่อการเรียนรู้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3, 2567, หน้า 55) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความ ต้องการจำเป็นของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำแนวทางการพัฒนาความต้องการจำเป็นของการจัดการสภาพแวดล้อม ในสถานศึกษาไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สกลนคร เขต 3
3. เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สกลนคร เขต 3

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัย เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 3 ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

การจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง วิธีการทำงานร่วมกันของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยมีการ วางแผน กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ถูกสุขลักษณะและเอื้อ โพรยชน์ต่อการจัดการศึกษาและนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา

ด้านกายภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุ เป็นสิ่งแรกที่สามารถมองเห็นได้ในสถานศึกษา มีพื้นที่ บริเวณที่ตั้งเหมาะสม จัดแผนผังแสดงจุดอาคารต่าง ๆ อย่างชัดเจน จัดสถานที่บริเวณสถานศึกษาให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม ด้วยต้นไม้ ดอกไม้ สวนหย่อม มีอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประชุม ห้องน้ำ โรงอาหาร ห้องปฏิบัติการ ห้องพักรู ห้องสมุดที่สะอาดเพียงพอ และเหมาะสมกับลักษณะการใช้งาน มีโต๊ะ เก้าอี้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัยเพียงพอและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและสามารถใช้งานได้ อย่างปลอดภัย

ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง สถานศึกษามีผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถในการทำงาน สนับสนุนให้ บุคลากรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน มอบหมายงานอย่างเป็นระบบตรงความรู้และความสามารถของ บุคลากร มีวิธีการแก้ปัญหาด้านการจัดการสภาพแวดล้อมอย่างเป็นระบบ ติดตาม ตรวจสอบ ปรับปรุง พัฒนาสภาพแวดล้อม ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง บุคลากรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยิ้มแย้ม แจ่มใส เป็นมิตร รักใคร่กลมเกลียวกัน ให้ความไว้วางใจ ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ด้านวิชาการ หมายถึง การจัดทำวิเคราะห์หลักสูตรที่เป็นมาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีบรรยากาศ ที่ดีมีชีวิตชีวา ปรับสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคล เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองเป็นไปตามศักยภาพ สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง จากประสบการณ์จริง แหล่งเรียนรู้ และสื่อที่หลากหลาย พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาของผู้เรียน และมีการวัดและ ประเมินผลตามสภาพจริง

ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน หมายถึง ความสัมพันธ์ของครูกับครู นักเรียนกับนักเรียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การปรับตัว และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม บุคลิกภาพ ทัศนคติ และความเป็นอยู่ ซึ่งเปรียบเสมือนสังคมกลุ่มย่อยสังคมหนึ่ง

สถานศึกษา บุคคลในสถานศึกษาให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน ารู้สึกอบอุ่นและสนุกสนานเมื่อได้รวมกลุ่มและมีส่วนร่วมกันในการเรียนและทำงาน มีความรักความสามัคคี มีความไว้วางใจในการปรึกษาปัญหาพร้อมกับกลุ่มเพื่อน รับฟังการแสดงความคิดเห็นของเพื่อน และการตักเตือนระหว่างกลุ่มเพื่อน สามารถทำงานร่วมกันกับเพื่อนได้อย่างมีความสุข

การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง การประเมินอย่างเป็นระบบเพื่อกำหนดความแตกต่างหรือผลลัพธ์ระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน และนำมาจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเพื่อหาความต้องการจำเป็นที่แท้จริงมาใช้เพื่อแก้ปัญหาต่อไป

สภาพที่เป็นจริง หมายถึง สิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ได้รับรู้สภาพปรากฏการณ์ ระดับความรู้พฤติกรรมและเจตคติ ที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่จริงในปัจจุบันของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

สภาพที่ควรจะเป็น หมายถึง สิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 คาดการณ์หรือคาดหวังผลว่าควรจะมี ควรจะเป็น หรือควรจะเป็นขึ้นเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

แนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 หมายถึง แนวทางปฏิบัติของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยการศึกษาองค์ประกอบ และประเมินความต้องการจำเป็นการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา โดยเลือกด้านที่มีค่าดัชนี PNI^(modified) สูงกว่าค่า PNI^(modified) ภาพรวม มาหาแนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา มี 2 ด้าน 15 แนวทาง ประกอบด้วย ด้านกายภาพ และด้านการบริหารจัดการ

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้รักษาราชการแทนตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2567

ครู หมายถึง ข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2567

หลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ความสำคัญของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

สุทธิรัตน์ แซ่มซ้อย (2560, หน้า 65) ให้แนวคิดที่ว่า สภาพแวดล้อมเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารงานภายในโรงเรียนของผู้บริหาร การจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งของครูและนักเรียน สามารถพัฒนานักเรียน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ทำให้นักเรียนรู้สึกรักในความเป็นเจ้าของโรงเรียน ความภาคภูมิใจต่อโรงเรียน ส่งผลต่อการช่วยส่งเสริมการสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียนอีกด้วย

เกศรา อะสะนิธิ (2561, หน้า 36) ให้แนวคิดที่ว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีความสำคัญ เนื่องจากสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนและสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ การจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจะช่วยกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน การเรียนรู้ของนักเรียน ช่วยยกระดับคุณภาพการดำรงชีวิตประจำวันในสถานศึกษา พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความคิด บุคลิกภาพ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม มีความรับผิดชอบและประสบผลสำเร็จในอนาคต สภาพแวดล้อมในโรงเรียนยังช่วยส่งเสริมให้คนรู้สึกกระตือรือร้น ไม่เรียนไม่รู้ รู้จักวิธีการดำรงชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและต่อสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้องด้วย นอกจากนี้ยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชนอีกด้วย

2. ความหมายของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

กึ่งกนก กิณเรศ (2565, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการที่เป็นระเบียบแบบแผนมีการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน การดำเนินงาน และการติดตามและประเมินผล

พิรพล ชำนาญกุล (2566, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ถูกสัณฐานและเอื้ออำนวย ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยผ่านการวางแผน การจัดองค์การ การนำแผนไปปฏิบัติ การสั่งการ การควบคุมทรัพยากรและการประเมินผล เพื่อนำองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ได้อย่างมีความสุขพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

แจ่มจันทร์ บัวจันทร์ (2559, หน้า 23) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไว้ว่า การดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียน นับว่าเป็นที่รวมของผู้เรียนที่มาจากหลายแห่งมา รวมกัน จึงเหมาะสำหรับการศึกษาอบรม และจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะผู้เรียนจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนอย่างน้อยวันละ 6-7 ชั่วโมง เป็นระยะเวลา 6-12 ปี ตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียนมีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจของผู้เรียน รวมทั้งมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนด้วย สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งตามนโยบายปฏิรูปโรงเรียนเพื่อยกระดับมาตรฐาน การศึกษาของโรงเรียน ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ ต้องให้มีสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียน การสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้มีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนด้วยธรรมชาติ ได้ฝึกปฏิบัติจริงและปลูกฝังเรื่องของ ความสะอาด ความมีวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรัก ความสามัคคี มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี

เกศรา อะสะนิธิ (2561, หน้า 34) ให้แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมไว้ว่า การจัดสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่เหมาะสม จำเป็นจะต้องอาศัยแนวคิดสำคัญ ได้แก่ แนวคิดเชิงปรัชญาการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้นโยบายในการจัดการศึกษา แนวคิดเชิงทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการของผู้เรียน แนวคิดเชิงทฤษฎีการสื่อสาร จะช่วยในการ ตัดสินใจเลือกสื่อหรือจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ในที่สุด แนวคิดเชิง เทคโนโลยีการศึกษา เป็นแนวคิดเกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนเพื่อปรับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้น่าสนใจ หรือสร้างความ สนใจของผู้เรียน และแนวคิดเชิงเออร์โกโนมิกส์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมในการ ทำงาน เพื่อที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกสบาย ความปลอดภัยและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน โดยการ จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ พัฒนาความรู้สึก นึกคิด จิตใจและคุณธรรม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความคิดบุคลิกภาพ นอกจากนี้ยังต้องเอื้ออำนวยความ สะดวกให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้สอน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนต้องคำนึงถึงความ เหมาะสมในการวางผังของสถานที่ในบริเวณต่าง ๆ ในโรงเรียน ซึ่งจะทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปอย่างราบรื่น การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมี 2 ประเภท ได้แก่ การจัดสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน และการจัดสิ่งแวดล้อมภายนอก ห้องเรียน ให้สนับสนุนในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน

4. ทฤษฎีความต้องการ (Need Theories)

ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยแบรนดิส์ เป็นทฤษฎีที่รู้จักกัน มากที่สุด ทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งระบุว่า บุคคลมี ความต้องการเรียงลำดับจากระดับพื้นฐานที่สุดไปยังระดับสูงสุด กรอบความคิดที่สำคัญ ของทฤษฎีนี้ มีสามประการ คือ บุคคลเป็นสิ่งที่มีความต้องการ ความต้องการมีอิทธิพลหรือเป็นเหตุจูงใจต่อพฤติกรรม ความต้องการที่ยังไม่ได้รับ การตอบสนองเท่านั้นที่เป็นเหตุจูงใจ ส่วนความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นเหตุจูงใจอีกต่อไป ความต้องการ ของบุคคลเป็นลำดับขั้นเรียงตามความสำคัญจาก ความต้องการพื้นฐาน ไปจนถึงความต้องการที่ซับซ้อน เมื่อความต้องการ ลำดับต่ำได้รับการตอบสนองอย่างดีแล้ว บุคคลจะก้าวไปสู่ความต้องการลำดับที่สูงขึ้นต่อไป มาสโลว์ เห็นว่าความต้องการของ บุคคลมี 5 กลุ่มจัดแบ่งได้เป็น 5 ระดับ จากระดับต่ำไปสูง ดังนี้ (1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) (2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) (3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) (4) ความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง (Esteem Needs) และ (5) ความต้องการเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต (Self-actualization Needs) มาสโลว์แบ่งความ ต้องการเหล่านี้ออกเป็นสองกลุ่ม คือ ความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน (deficiency needs) เป็นความต้องการ ระดับ ต่ำ ได้แก่ ความต้องการทางกาย และความปลอดภัย อีกกลุ่มหนึ่งเป็นความต้องการก้าวหน้า และพัฒนานตนเอง (growth needs) ได้แก่ ความต้องการทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการเติมความสมบูรณ์ ให้ชีวิต จัดเป็นความ

ต้องการระดับสูง และอธิบายว่า ความต้องการระดับต่ำจะได้รับการตอบสนองจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ส่วนความต้องการระดับสูง จะได้รับการตอบสนอง จากปัจจัยภายในตัวบุคคลเอง (Novabizz, 2565, ออนไลน์)

ทฤษฎี ERG ของแอลเดอร์เฟอร์ (ERG Theory) เคลย์ตัน แอลเดอร์เฟอร์ (Claton Elderfer) แห่งมหาวิทยาลัยเยล ได้ปรับปรุงลำดับความต้องการตามแนวคิดของมาสโลว์ใหม่ เหลือความต้องการเพียง 3 ระดับ คือ (1) ความต้องการดำรงชีวิตอยู่ (Existence Needs) (2) ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs) และ (3) ความต้องการเจริญเติบโต (Growth Needs) ประการแรก มาสโลว์ยืนยันว่า บุคคลจะหยุดอยู่ที่ความต้องการระดับหนึ่งจนกว่าจะได้รับการตอบสนองแล้ว แต่ทฤษฎี ERG อธิบายว่า ถ้าความต้องการระดับนั้นยังคงไม่ได้รับการตอบสนองต่อไป บุคคลจะเกิดความคับข้องใจ แล้วจะถดถอยลงมาให้ความสนใจ ในความต้องการระดับต่ำกว่าอีกครั้งหนึ่ง ประการที่สอง ทฤษฎี ERG อธิบายว่า ความต้องการมากกว่าหนึ่งระดับอาจเกิดขึ้นได้ในเวลาเดียวกัน หรือบุคคลสามารถถูกจูงใจด้วยความต้องการมากกว่าหนึ่งระดับในเวลาเดียวกัน เช่น ความต้องการเงินเดือนที่สูง (E) พร้อมกับความต้องการทางสังคม (R) และความต้องการโอกาสและอิสระในการคิดตัดสินใจ (G) (Novabizz, 2565, ออนไลน์)

ทฤษฎีความต้องการจากการเรียนรู้ (Learned Needs Theory) เดวิด ซี แมคเคิลแลนด์ เป็นผู้เสนอทฤษฎีความต้องการจากการเรียนรู้ขึ้น โดยสรุปว่าคนเราเรียนรู้ความต้องการจากสังคมที่เกี่ยวข้อง ความต้องการจึงถูกก่อตัวและพัฒนามาตลอดช่วงชีวิตของแต่ละคน และเรียนรู้ว่าในทางสังคมแล้ว เรามีความต้องการที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) ความต้องการความสำเร็จ (need for achievement) เป็นความต้องการที่จะทำงานได้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีมาตรฐานสูงขึ้นในชีวิต มีความต้องการความสำเร็จสูง (2) ความต้องการอำนาจ (need for power) เป็นความต้องการที่จะมีส่วนควบคุม สร้างอิทธิพล หรือรับผิดชอบในกิจกรรมของผู้อื่น และ (3) ความต้องการความผูกพัน (need for affiliation) เป็นความต้องการที่จะรักษามิตรภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้อย่างใกล้ชิด (Novabizz, 2565, ออนไลน์)

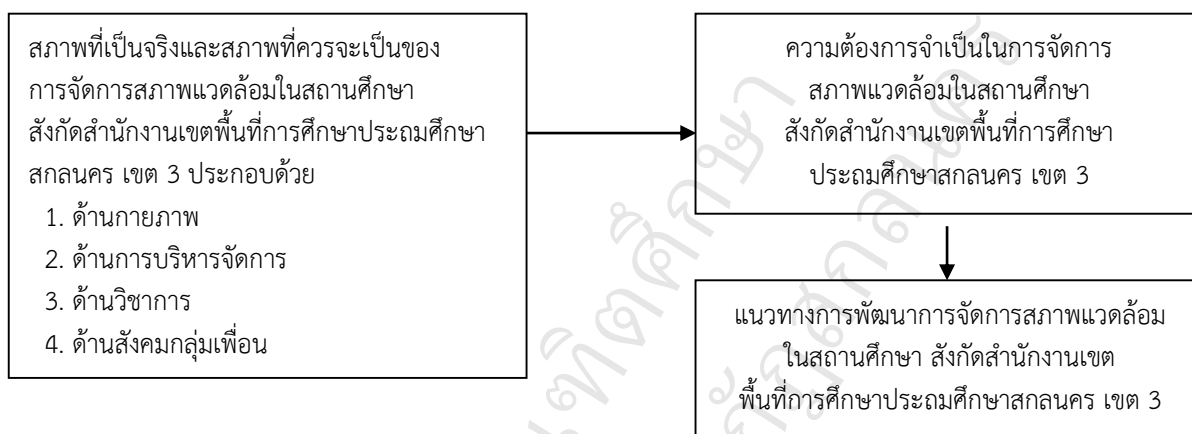
จอห์น ดิวอี้ ปราชญ์ทางการศึกษาชาวอเมริกา ได้อธิบายถึงความจำเป็นที่โรงเรียนต้องจัดให้มีการสอนแบบ “บูรณาการ” (Integrate curriculum) หรือการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยไม่เน้นการเรียนเป็นรายวิชาว่ามีปัญหาอุปสรรค รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์นั้น จะผสมผสานกัน มิได้แยกออกเป็นส่วน ๆ ทั้งนี้ มนุษย์จำเป็นต้องใช้ทักษะหลายประการในการเรียนรู้จากประสบการณ์ รวมทั้งในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาง่าย ๆ หรือซับซ้อนเพียงใดก็ตาม แต่การที่โรงเรียนเน้นการสอนแยกเนื้อหาวิชา จะทำให้การเรียนนั้นไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียน เพราะเด็กมองไม่เห็นความเชื่อมโยงของสิ่งที่เรียน กับสิ่งที่เป็นไปในชีวิตจริงนอกโรงเรียน ดังนั้น หลักสูตรที่เน้นการสอนแบบบูรณาการจะสอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็กมากกว่า โดยจะช่วยให้เด็กสนใจและมองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ทั้งยังกระตุ้นให้เด็กใฝ่เรียนรู้ เนื่องจากเขาสามารถนำเนื้อหาและทักษะที่เรียนไปใช้ในชีวิตจริง นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดจำนวนเวลาเรียน เป็นการแบ่งเบาภาระของผู้สอน รวมทั้งส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อมกัน สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning Management) หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระของศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถนำความรู้ ทักษะและเจตคติไปสร้างงาน แก้ปัญหาและใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง (ครูบ้านนอกดอทคอม, 2551, ออนไลน์)

5. อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมการทำงานในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 มีเจตนารมณ์เพื่อวางมาตรการควบคุม กำกับ ดูแล และบริหารจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานให้แก่ลูกจ้างซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลอันเป็นกำลังสำคัญของชาติให้มีความปลอดภัยในการทำงานสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันที่มีการนำเทคโนโลยี เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์ สารเคมี และสารเคมีอันตรายมาใช้ในการกระบวนการผลิต การก่อสร้าง และบริการ ส่งผลกระทบต่อผู้ใช้งานในด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน และก่อให้เกิดอันตรายจากการทำงาน จนถึงแก่บาดเจ็บ ทุพพลภาพ พิการ เสียชีวิต หรือเกิดโรคอันเนื่องจากการทำงาน ซึ่งมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นและทวีความรุนแรงขึ้น

นักเรียนเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความปลอดภัย เพราะมีโอกาสในการเรียนรู้ 2 ช่วง คือ ระหว่างที่เรียน และทำงานหลังจบการศึกษาแล้ว จะสามารถทำให้ปฏิบัติตนให้เกิดความปลอดภัยและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้ ปัจจัยสภาพแวดล้อมในการทำงานที่อยู่ล้อมรอบตัวผู้ปฏิบัติงานในขณะทำงานนั้นแบ่งเป็นหมวดหมู่ ได้ 4 ประเภท คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางเคมี ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางชีวภาพ และปัจจัยทางการยศวิทยาสังคม ในการทำงานนั้นอาจจะมีผลจากการเกี่ยวข้องจากสภาพแวดล้อม 4 ประการ แต่จะมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะงาน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์ความปลอดภัยแรงงาน, 2556, หน้า 24)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 1,994 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 181 คน ครู จำนวน 1,813 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3, 2567, หน้า 7)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2567 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan (วาโร เฟิงส์วีสต์, 2551, หน้า 191) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 322 คน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 324 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน ครู จำนวน 232 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. สอบถามเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

2. แบบสอบถามแนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

3. การหาคุณภาพเครื่องมือ ทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน โดยสภาพที่เป็นจริง มีค่าความเที่ยงตรงระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.55-0.85 ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นความเที่ยงตรงระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.40-0.81 จึงได้มาซึ่งค่าความเชื่อมั่น 0.98 และ 0.97

3. วิธีรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีหนังสือราชการขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการตอบแบบสอบถาม

3.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามและหนังสือราชการขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลทางระบบสนับสนุนการบริหารจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยในหนังสือราชการจะมี QR code ของแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างสามารถตอบแบบออนไลน์ พร้อมทั้งระบุเวลาให้ผู้ตอบส่งแบบสอบถามคืนภายใน 2 สัปดาห์ จำนวน 324 ฉบับ หากครบเวลาแล้วยังรวบรวมแบบสอบถามไม่ครบ ผู้วิจัยจะติดตามและประสานขอข้อมูลด้วยตนเอง

3.3 เก็บข้อมูลที่ได้รับการตอบกลับแบบออนไลน์ จำนวน 324 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้น ตรวจสอบแบบสอบถาม เพื่อนำแบบสอบถามที่ได้รับไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

4.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 สถิติหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) 2) ค่าอำนาจจำแนก และ 3) ค่าความเชื่อมั่น ใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ความเชื่อมั่นมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2551, หน้า 258)

4.3 สถิติที่ใช้จัดลำดับความต้องการจำเป็น ได้แก่ ค่าดัชนี Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) (สุวิมล ร่องวานิช 2562, หน้า 279)

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัย เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ดังนี้

1. สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ตาราง 1 สรุปผลการการวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ด้านที่	ประเด็นการศึกษา	ผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็น			ผลการวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริง		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	ด้านกายภาพ	4.79	0.24	มากที่สุด	4.09	0.33	มาก
2	ด้านการบริหารจัดการ	4.77	0.25	มากที่สุด	4.14	0.35	มาก
3	ด้านวิชาการ	4.78	0.27	มากที่สุด	4.26	0.37	มาก
4	ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน	4.74	0.32	มากที่สุด	4.34	0.37	มาก
รวมค่าเฉลี่ย		4.77	0.24	มากที่สุด	4.21	0.30	มาก

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) ส่วนสภาพที่เป็นจริงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านกายภาพ สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$) สภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) 2) ด้านการบริหารจัดการ สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) สภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) 3) ด้านวิชาการ สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$) สภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) และ 4) ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$) สภาพที่เป็นจริง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$)

2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวม

ตาราง 2 สรุปผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ด้านที่	ประเด็นการศึกษา	ผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็น			ผลการวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริง			PNI	ลำดับ	ด้านที่นำไปหาแนวทางพัฒนา
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล			
1	ด้านกายภาพ	4.79	0.24	มากที่สุด	4.09	0.33	มาก	0.17	1	✓
2	ด้านการบริหารจัดการ	4.77	0.25	มากที่สุด	4.14	0.35	มาก	0.15	2	✓
3	ด้านวิชาการ	4.78	0.27	มากที่สุด	4.26	0.37	มาก	0.12	3	-
4	ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน	4.74	0.32	มากที่สุด	4.34	0.37	มาก	0.09	4	-
รวมค่าเฉลี่ย		4.77	0.24	มากที่สุด	4.21	0.30	มาก	0.13	-	-

จากตาราง 2 เมื่อพิจารณาสภาพที่ควรจะเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) ส่วนสภาพที่เป็นจริงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{(modified)}$) พบว่า ภาพรวมของความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีค่าเท่ากับ 0.13 หากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่าสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านกายภาพเป็นลำดับแรก ($PNI_{(modified)} = 0.17$) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ ($PNI_{(modified)} = 0.15$) และด้านวิชาการ ($PNI_{(modified)} = 0.12$) ส่วนด้านสังคมกลุ่มเพื่อนมีความจำเป็นในการพัฒนาเป็นลำดับสุดท้าย ($PNI_{(modified)} = 0.09$) โดยเลือกประเด็นที่มีค่าดัชนี $PNI_{(modified)}$ สูงกว่าภาพรวมของค่า $PNI_{(modified)}$ ของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ซึ่งองค์ประกอบ 1) ด้านกายภาพ และ 2) ด้านการบริหารจัดการ มีค่าสูงกว่าภาพรวม จึงนำไปศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

3. ผลการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีจำนวน 2 ด้าน 15 แนวทาง ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ความเหมาะสมและเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการบริหารจัดการ ความเหมาะสมและเป็นไปได้ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

3.1 แนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ค้นพบว่า ด้านกายภาพ ประกอบด้วย 6 แนวทาง ดังนี้

3.1.1 สถานศึกษาปลูกต้นไม้ ดอกไม้ จัดสวนหย่อมให้ร่มรื่นสวยงาม เอื้อต่อบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ และการพักผ่อนหย่อนใจ มีการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบชัดเจน นักเรียนมีส่วนร่วมช่วยในการปรับตกแต่งแปลงดอกไม้ที่ตนเองรับผิดชอบ ครูจัดกิจกรรมประกวดหรือประเมินความสะอาดในแต่ละเขตพื้นที่รับผิดชอบของนักเรียน

3.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา สรรวจ ตรวจสอบ และซ่อมแซม โต๊ะ เก้าอี้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในห้องเรียนให้ใช้งานได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

3.1.3 สถานศึกษามีการแสดงผลงานเกี่ยวกับอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องปฏิบัติการ และสถานที่ต่าง ๆ มีการจัดป้ายชั้นเรียน ป้ายนิเทศใช้วัสดุที่คงทนสวยงามติดไว้ให้มองเห็นได้อย่างชัดเจน

3.1.4 สถานศึกษามีการจัดระบบโรงอาหารที่สะอาดถูกสุขลักษณะมีที่กรองน้ำเสียจากโรงอาหารก่อนปล่อยลงท่อระบายน้ำ มีอาหารที่ปรุงสุกตามหลักโภชนาการ นักเรียนรักษาความสะอาดร่วมกัน

3.1.5 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา สำรอง ตรวจสอบ และซ่อมแซม ห้องเรียน อาคารเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องประชุม ห้องน้ำ โรงอาหาร ห้องพักครู ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เพียงพอและใช้งานได้อย่างปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ

3.1.6 สถานศึกษามีการจัดตั้งธนาคารขยะ นักเรียนช่วยกันเก็บและคัดแยกขยะ มีคณะกรรมการนักเรียน คณะทำงานช่วยกันอย่างเป็นระบบในทุก ๆ วัน มีรถเก็บขยะจากเทศบาลเข้ามารับขยะเพื่อนำไปกำจัด

3.2 แนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ค้นพบว่า ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 9 แนวทาง ดังนี้

3.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเข้ารับการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่น การอบรม การเข้าร่วมโครงการกับองค์กรภายนอกที่เกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เพื่อนำแนวทางมาพัฒนาในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

3.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร ในสถานศึกษาจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับฟังความคิดเห็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

3.2.3 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ในปัจจุบัน ออกคำสั่งแต่งตั้งหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานและผู้รับผิดชอบโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนา สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

3.2.4 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรในสถานศึกษา และสภานักเรียน จัดตั้งระเบียบ กฎเกณฑ์ของทางโรงเรียนในการช่วยกันรักษาความสะอาดรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนอย่างชัดเจน และแจ้งระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงให้นักเรียนทุกคนทราบ ครูปลูกฝังผู้เรียนให้มีจิตสำนึกสาธารณะรวมถึงติดตามตรวจสอบ ประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อสาธารณะประโยชน์

3.2.5 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา จัดหาสื่อและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.2.6 ฝ่ายบริหารงานทั่วไปมีปฏิทินกำหนดระยะเวลา เกณฑ์การออกนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการสภาพแวดล้อมในห้องเรียนในทุกภาคเรียน

3.2.7 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษาเข้าร่วมการอบรมพัฒนาบุคลากร และเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนความสามัคคีและเสริมสร้างความรักใคร่กลมเกลียวกัน

3.2.8 สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูได้ออกแบบ เสนอแนวคิด และวิสัยทัศน์ในการทำงานร่วมกัน ทำความรู้จักกับบุคลากรในสถานศึกษารายบุคคล เพื่อให้ทราบถึงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงาน

3.2.9 ฝ่ายบริหารงานทั่วไปจัดให้มีอุปกรณ์ทำความสะอาดและถังขยะเพียงพอต่อการทิ้งขยะในบริเวณ ห้องเรียน อาคารเรียน โรงอาหาร ร้านค้าสหกรณ์ ห้องน้ำ เป็นต้นบริบทของสถานศึกษา

การอภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัย พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนสภาพที่เป็นจริงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาสภาพที่ควรจะเป็นของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาพบว่า ด้านกายภาพ มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากสถานศึกษาควรจัดให้มีการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา มีพื้นที่บริเวณที่ตั้งเหมาะสม มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม จัดแผนผังแสดงจุดอาคารต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีห้องปฏิบัติการ ห้องเรียนที่เพียงพอ มีโรงอาหาร ห้องน้ำ ที่ถูกสุขลักษณะเหมาะสมต่อการใช้งานซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภัทรสุดา ชมเชย (2563, หน้า 104) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยการ

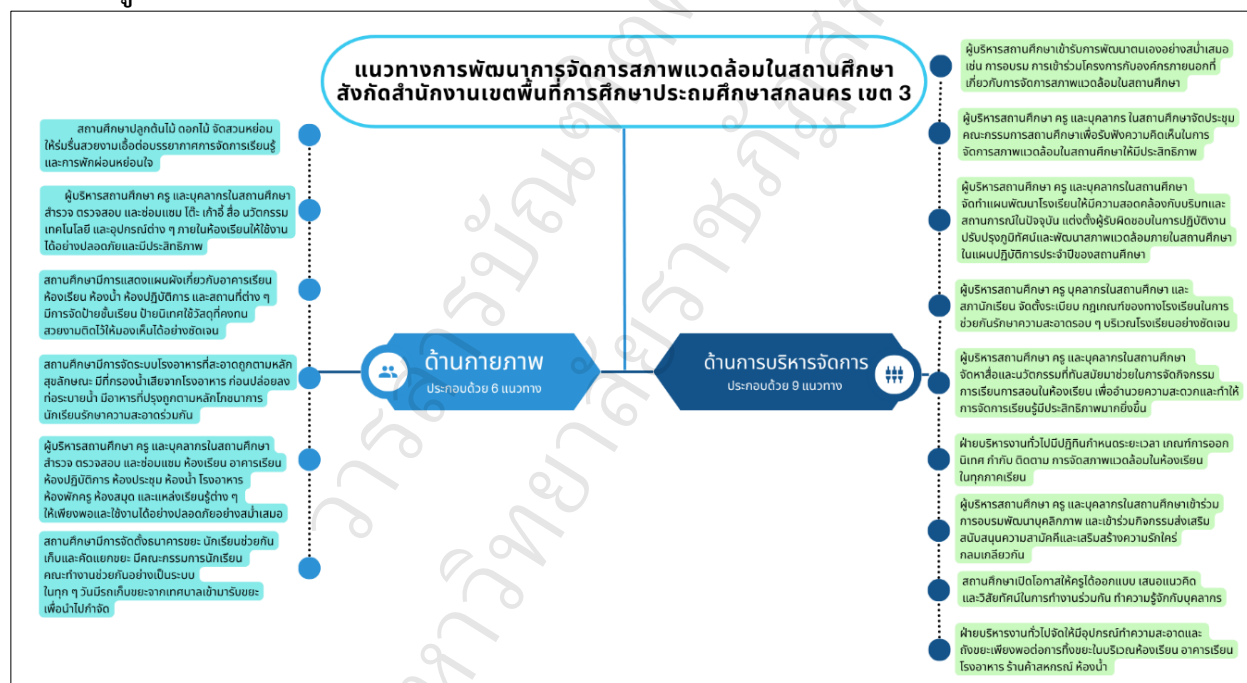
บริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู กลุ่มกรุงเทพเหนือ สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยการบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม และถูกสุขลักษณะ สถานศึกษาจัดแผนผังแสดงเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาอย่างชัดเจน สถานศึกษามีมาตรการดูแลความปลอดภัยในการใช้อาคารเรียนและห้องปฏิบัติการต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ตามลำดับ และลำดับสุดท้ายสถานศึกษาจัดให้มีอาคารเรียน และอาคารประกอบที่เหมาะสมกับลักษณะการใช้งานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ซึ่งเมื่อพิจารณาคำดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI^(modified)) พบว่า ด้านกายภาพมีความต้องการจำเป็นลำดับแรก รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะ จำนวนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีจำนวนมาก ทำให้การจัดการสภาพแวดล้อมด้านกายภาพยังไม่ทั่วถึง บางโรงเรียนไม่มีงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์เพื่อสร้างบรรยากาศด้านกายภาพให้กับสถานศึกษา จึงทำให้มีความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนาด้านกายภาพ รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการที่ต้องพัฒนาให้ดีขึ้น ซึ่งแตกต่างกับการวิจัยของ วณิชนันท์ แก้ววงศ์ (2566, หน้า 42) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) สภาพแวดล้อมทางวิชาการ และ 3) สภาพแวดล้อมทางการบริหาร ทั้งนี้เป็นเพราะ สถานศึกษามีอาคารเรียน ห้องประชุม ห้องสมุด โรงอาหาร ห้องน้ำและน้ำดื่ม เพียงพอกับจำนวนนักเรียนและความมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัย มีความสะอาด ห้องเรียนมีการจัดป้ายนิเทศ มีมุม สร้างเสริมความรู้กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ มีขนาดพื้นที่และแสงสว่างเพียงพอ วัสดุอุปกรณ์มีการจัดเก็บเป็นระบบระเบียบและบริเวณโดยรอบมีการจัดตกแต่งให้ร่มรื่นด้วยไม้ดอกไม้ประดับ มีสถานที่พักผ่อน สถานที่นันทนาการ จัดเป็นสัดส่วนมีผู้รับผิดชอบดูแลรักษา ทำให้แตกต่างกันเนื่องจากงานวิจัยนี้ พบว่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านกายภาพ ด้านการบริหารจัดการ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พิรพล ชำนาญกุล (2566, หน้า 66) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ สถานศึกษามีการจัดสภาพภูมิทัศน์และอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 นำผลการวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมและความเป็นไปได้ จากการตอบแบบสอบถามการประเมินแนวทางการพัฒนาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน มากำหนดแนวทางในการพัฒนา จำนวน 2 ด้าน 15 แนวทาง ประกอบด้วย ด้านกายภาพ และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ทั้งสองด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากแนวทางในการพัฒนาด้านกายภาพมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา คือ สถานศึกษามีการปลูกต้นไม้ ดอกไม้ จัดสวนหย่อมให้ร่มรื่น เอื้อต่อบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนสำรวจ ตรวจสอบ และซ่อมแซม โต๊ะ เก้าอี้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในห้องเรียนให้ใช้งานได้อย่างปลอดภัย ส่วนความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการ คือ ผู้บริหารและครูเข้ารับการพัฒนาด้านตนเองอย่างสม่ำเสมออบรมหรือเข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา มีการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับฟังความคิดเห็น จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา แต่งตั้งหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาในแผนปฏิบัติการประจำปี จัดให้มีอุปกรณ์ทำความสะอาดและถังขยะที่เพียงพอต่อการทิ้งขยะ จัดตั้งระเบียบ กฎเกณฑ์ ให้ช่วยกันดูแลความสะอาด คุรุปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ รักษาความสะอาด และมีวินัยในการทิ้งขยะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการในงานวิจัยของ จิราพร เครือแวงมน (2562, หน้า 138) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภายในสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภายใน

สำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน 1) ด้านอาคารสถานที่ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ และ 3) ด้านการบริหาร สถานศึกษาควรจัดสภาพแวดล้อมให้มีความร่มรื่นสวยงาม อาคารมีความสะอาดเป็นสัดส่วน เป็นระเบียบเรียบร้อย เอื้อต่อ บรรยากาศการเรียนการสอน จัดสภาพอาคารเรียนและห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม ไม่ร้อนอบอ้าว อากาศถ่ายเทได้ดี สีแสงสว่างเพียงพอ ควรจัดระบบโรงอาหารให้ถูกสุขลักษณะมีที่กรองน้ำเสียจากโรงอาหารก่อนปล่อยลงท่อระบายน้ำและมีอาหารที่ปรุงสุกตามหลักโภชนาการ มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีการติดต่อประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง มีการจัดทำหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนางาน มีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน การมอบหมายงานและจัดทำคำสั่งและผู้รับผิดชอบงานชัดเจน และเหมาะสม มีการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมเสนอแนวทางในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการในงานวิจัยของ ฟิรพล ชำนาญกุล (2566, หน้า 69) ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ คือ สถานศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายและโครงการเกี่ยวกับการจัดแหล่งเรียนรู้ สื่อ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีความหลากหลาย เพียงพอต่อความต้องการ สามารถใช้งานได้จริงอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดให้ผู้ดูแลรับผิดชอบ ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพประกอบ 2 แนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

จากการศึกษาพบแนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ด้านกายภาพ

1.1 สถานศึกษาปลูกต้นไม้ ดอกไม้ จัดสวนหย่อม ให้ร่มรื่นสวยงาม เอื้อต่อบรรยากาศการจัดการเรียนรู้และการพักผ่อนหย่อนใจ มีการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบชัดเจน นักเรียนมีส่วนร่วมในการปรับตกแต่งแปลงดอกไม้ที่ตนเอง รับผิดชอบ ครูจัดกิจกรรมประกวดหรือประเมินความสะอาดในแต่ละเขตพื้นที่รับผิดชอบของนักเรียน

- 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา สํารวจ ตรวจสอบ และซ่อมแซม โต๊ะ เก้าอี้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในห้องเรียน ให้ใช้งานได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ
- 1.3 สถานศึกษามีการแสดงผลงานเกี่ยวกับอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องปฏิบัติการ และสถานที่ต่าง ๆ มีการจัดป้ายชั้นเรียน ป้ายนิเทศใช้วัสดุที่คงทน สวยงามติดไว้ให้มองเห็นได้อย่างชัดเจน
- 1.4 สถานศึกษามีการจัดระบบโรงอาหารที่สะอาดถูกตามหลักสุขลักษณะ มีที่รองน้ำเสียจากโรงอาหาร ก่อนปล่อยลงท่อระบายน้ำ มีอาหารที่ปรุงถูกตามหลักโภชนาการ นักเรียนรักษาความสะอาดร่วมกัน
- 1.5 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา สํารวจ ตรวจสอบ และซ่อมแซม ห้องเรียน อาคารเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องประชุม ห้องน้ำ โรงอาหาร ห้องพักครู ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เพียงพอและใช้งานได้อย่างปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ
- 1.6 สถานศึกษามีการจัดตั้งธนาคารขยะ นักเรียนช่วยกันเก็บและคัดแยกขยะ มีคณะกรรมการนักเรียน คณะทำงานช่วยกันอย่างเป็นระบบในทุก ๆ วัน มีรถเก็บขยะจากเทศบาลเข้ามารับขยะเพื่อนำไปกำจัด
2. แนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการ
  - 2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเข้ารับการพัฒนาด้านตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่น การอบรม การเข้าร่วมโครงการกับองค์กรภายนอกที่เกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เพื่อนำแนวทางมาพัฒนาในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา
  - 2.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร ในสถานศึกษาจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับฟังความคิดเห็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
  - 2.3 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ในปัจจุบัน ออกคำสั่งแต่งตั้งหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานและผู้รับผิดชอบโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
  - 2.4 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรในสถานศึกษา และสภานักเรียน จัดตั้งระเบียบ กฎเกณฑ์ของทางโรงเรียนในการช่วยกันรักษาความสะอาดรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนอย่างชัดเจน และแจ้งระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงให้นักเรียนทุกคนทราบ ครูปลูกฝังผู้เรียนให้มีจิตสำนึกและรวมถึงติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน กิจกรรม พัฒนาผู้เรียนเพื่อสาธารณะประโยชน์
  - 2.5 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษา จัดหาสื่อและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
  - 2.6 ฝ่ายบริหารงานทั่วไปมีปฏิทินกำหนดระยะเวลา เกณฑ์การออกนิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการสภาพแวดล้อมในห้องเรียนในทุกภาคเรียน
  - 2.7 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษาเข้าร่วมการอบรมพัฒนามุขลักษณะ และเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนความสามัคคีและเสริมสร้างความรักใคร่กลมเกลียวกัน
  - 2.8 สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูได้ออกแบบ เสนอแนวคิดและวิสัยทัศน์ในการทำงานร่วมกัน ทำความรู้จักกับบุคลากรในสถานศึกษารายบุคคล เพื่อให้ทราบถึงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงาน
  - 2.9 ฝ่ายบริหารงานทั่วไปจัดให้มีอุปกรณ์ทำความสะอาดและ ถังขยะเพียงพอต่อการทิ้งขยะในบริเวณห้องเรียน อาคารเรียน โรงอาหาร ร้านค้าสหกรณ์ ห้องน้ำ เป็นต้น

สรุป

1. สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา พบว่า สภาพที่เป็นจริงของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก รายด้านสังคมกลุ่มเพื่อน และสภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด รายด้านกายภาพ
2. ความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่าโดยภาพรวม PNI(modified) เท่ากับ 0.13 มีความต้องการจำเป็นในด้านกายภาพเป็นลำดับแรก

($PNI_{(modified)} = 0.17$) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ ($PNI_{(modified)} = 0.15$) ด้านวิชาการ และด้านสังคมกลุ่มเพื่อนตามลำดับ

3. แนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มี 2 ด้าน 15 แนวทาง ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ความเหมาะสมและเป็นไปได้ 6 แนวทางและด้านการบริหารจัดการ 9 แนวทาง

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการวิจัย เรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยขอเสนอแนะปฏิบัติ ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบประเด็นที่ต้องการพัฒนาคือด้านกายภาพ และด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาต่อไป

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ควรนำผลการวิจัยและแนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและยกระดับคุณภาพการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ควรวิจัยเรื่องสภาพทางกายภาพและงานอาชีวอนามัยของสถานศึกษา

2.2 ควรนำแนวทางในการพัฒนาพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทในกลุ่มเป้าหมายอื่นต่อไป

2.3 ควรมีการวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา หรือวิธีวิจัยแบบอื่นในประเด็นเดียวกัน เพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางการพัฒนาที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4). เข้าถึงได้จาก https://drive.google.com/file/d/1SKV_Rge9LCZ9Ehc0HDqbhsMDskv4VEci/view
- กึ่งกนก กิณเรศ. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เกศรา อะสะนิธิ. (2561). แนวทางการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โรงเรียนแม่แอบวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. การศึกษาอิสระ ค.ม. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์ความปลอดภัยแรงงาน. (2556). คู่มือโครงการเตรียมความพร้อมด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงานในสถานศึกษา. เข้าถึงได้จาก http://banraipit.ac.th/datashow_237866
- ครูบ้านนอกดอทคอม. (2551). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ. เข้าถึงได้จาก <https://www.kroobannok.com/3735>
- จิราพร เครือแวงมน. (2562). การพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ภายในสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- แจ่มจันทร์ บัวจันทร์. (2559). ปัญหาการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจันทร์ทองเอี่ยม สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. การค้นคว้าอิสระ ค.ม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- น้ำฝน พัทธกิจโรจนกุล. (2565). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลต่อการจัดการสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ.ม. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พีรพล ชำนาญบุญ. (2566). แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ภัทรสุดา ชมเชย. (2563). ปัจจัยการบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูกลุ่มกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- วณิชนันท์ แก้ววงศ์. (2566). การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. การค้นคว้าอิสระ ค.ม. ราชบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). วิจัยวิทยาการวิจัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สิริวิมล จันทร์แดง. (2560). ความคิดเห็นของครูที่มีผลต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. http://www.edu-journal.ru.ac.th/AbstractPdf/2560-2-1_1511148159_5814470738.pdf
- สุทธิรัตน์ แซ่มซอย. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการบริหารงานโรงเรียนกับประสิทธิผลของการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สุรีย์พร สายอารีรัตน์. (2559). สภาพ ปัญหา และแนวทางการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. (2567). แผนการปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.sakonnakhon3.go.th/2025/%e0%b9%81%e0%b8%9c%e0%b8%99%e0%b8%9b%e0%b8%8f%e0%b8%b4%e0%b8%9a%e0%b8%b1%e0%b8%95%e0%b8%b4%e0%b8%81%e0%b8%b2%e0%b8%a3-%e0%b8%9b%e0%b8%a3%e0%b8%b0%e0%b8%88%e0%b8%b3%e0%b8%9b%e0%b8%b5-2567/>
- อภิบาล สุวรรณโคตร. (2563). การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาหนองบุญมาก 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 7(7), 74-86. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/244997/165772>
- Novabizz. (2565). ทฤษฎีความต้องการ (Need Theories) ของการจูงใจ. เข้าถึงได้จาก <https://novabizz.com/novaace/behavior/need-theories/>